

Beleid voor een duurzaam voedselsysteem

Bernard ter Haar, oktober 2021

Één van de aardigste rapporten in de serie Brede Maatschappelijke Heroverwegingen die vorig jaar zijn uitgebracht gaat over ons voedselsysteem. De titel van het rapport: “Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem”. Het is een bijzonder thema dat met dit rapport wordt aangesneden, want het gaat over beleid dat er niet is. Er is in Nederland geen beleid dat gericht is op een voedselsysteem dat bijdraagt aan het welbevinden van mens en aarde. Het rapport maakt duidelijk dat dat raar is, en ook verandering verdient. De eerste zin uit de samenvatting van het rapport begint met: “Ons voedselsysteem is in de huidige vorm niet houdbaar”. Het rapport laat zien wat het huidige beleid in Den Haag aanricht op de duurzaamheid van de voedselketen. Aan de voedselproductiekant is het beleid niet gericht op duurzaam voedsel, maar op maximale ruimte voor economische groei van de agrarische sector. Die groei wordt wel steeds meer ingesnoerd door vooral Europese eisen ten aanzien van het behoud van kwaliteit van lucht, bodem en water, dat dwingt het Haagse beleid tot inperkingen van de groeimogelijkheden, maar tot nu toe blijft het beleid gericht op het opzoeken van de randen van het mogelijke om de sector zo veel mogelijk ruimte te gunnen. Dat dat niet duurzaam is, is inmiddels genoegzaam bekend, en wordt ook door het ministerie van LNV met de mond beleden, maar heeft nog tot weinig concrete aanpassingen geleid. Met als gevolg dat volgens het BMH rapport de uitstoot van broeikasgassen, van ammoniak, nitraat, fosfaat en andere chemische stoffen (bestrijdingsmiddelen, biociden) milieu en klimaat onder druk zetten en een bedreiging vormen voor de biodiversiteit en de menselijke gezondheid. Het rapport richt zich vooral op de effecten in Nederland, maar het is goed te beseffen dat de mondiale ‘voetafdruk’ van de veeteelt in Nederland vele malen groter is dan Nederland zelf. Vandaag de dag, na de Corona pandemie, zou het rapport waarschijnlijk ook het risico op zoönose aan het lijstje gezondheidsrisico’s hebben toegevoegd. Die menselijke gezondheid is één van de doelen van een duurzame voedselketen. Het rapport wijst er op dat ook aan de consumptiekant van de voedselketen daar weinig beleidsaandacht voor is. Het beleid rond gezondheid richt zich op het bestrijden van ziekte. De betekenis van gezond voedsel voor een gezond lijf wordt ook hier wel met de mond beleden, maar krijgt weinig beleidsmatige aandacht. Concreet beleid, als je dat al concreet mag noemen, richt zich met grote vrijblijvendheid op voorlichting en informatieverstopping. Overmatige en ongezonde voedselconsumptie leidt tot een toename van obesitas en andere voedsel gerelateerde ziekten, aldus het BMH rapport.

Het rapport pleit dus voor nieuw beleid, gericht op de borging van een duidelijk publiek belang, namelijk een duurzaam voedselsysteem. Duurzaam in de betekenis van het welbevinden van alles wat leeft, nu en in de toekomst. Het laat ook zien dat er effectwinst te halen valt bij het bij elkaar brengen van de productie- en consumptiezijde van het voedselsysteem onder deze gezamenlijke noemer van het publieke belang. Het rapport bevat ook concrete ideeën voor maatregelen om het beleid geleidelijk in die richting te bewegen. Die maatregelen zijn niet pijnloos. Zoals elke econoom weet, en het rapport ook

stelt, zouden de negatieve effecten van de productie bij de producent in rekening moeten worden gebracht. En onterechte fiscale kostenvoordelen moeten worden weggenomen. Prijsprikkels zouden de consument kunnen verleiden om ongezond voedsel niet te eten, en gezond voedsel juist wel. Onder deze noemer heeft de werkgroep die dit rapport heeft geschreven een hele serie normerings- en beprijzingsmaatregelen laten doorrekenen. Dat levert interessante inzichten op. Bijvoorbeeld dat een heffing op vlees, om daarmee de negatieve milieukosten in de prijs te verwerken, structureel tot 1,7 miljard euro kan opleveren. En dat ook een suiker- of frisdranktax honderden miljoenen in de schatkist brengt. Terwijl het goedkoper maken van groente en fruit veel minder kost.

Waarom hebben we dit beleid niet? Waarom durft het Rijk het zelfs niet aan om in een recente voorlichting op te roepen om minder vlees te eten? Het heeft stellig te maken met de verkokering van het Rijk. De voedselproductie valt onder het ministerie van LNV, dat ministerie vindt ogenschijnlijk productie belangrijker dan voedsel. En de gezondheidszorg valt onder het ministerie van VWS, en dat ministerie vindt ogenschijnlijk zorg belangrijker dan gezondheid. Maar beleid omtrent ons voedselsysteem is vandaag de dag extreem belangrijk. Het huidige systeem is niet houdbaar. Dat geldt niet alleen voor Nederland, dat geldt ook mondiaal. Het voedselsysteem van deze wereld is niet houdbaar. Als Nederland een bijdrage wil leveren aan de internationale discussie hierover, en die is misschien wel net zo belangrijk als de klimaatdiscussie, is een helder en daadkrachtig Nederlands beleid een eerste vereiste.